

והנה, הפסול של חלון שאינו בגובה ד' טפחים, אע"פ שהוא רחב ד' טפחים - הוא משום דלא ראוי לתשמיש, ולכן אע"פ שמקצתו בתוך י' טפחים - אם אין בגובהו ד' טפחים - מערבין שניים ולא אחד, וגרע מנפרץ הכותל עד ד' אמות דמערבין שניים (משנה להלן ע"ב), ואע"פ שמעל החלון העומד מועט מהפרוץ, בכל זאת לא אמרינן 'אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה'. וכל זה דוקא אם החלון רחב פחות מ' אמות, שאז צריכים דין פתח הראוי לתשמיש, אבל רחב יותר מ' אמות - מתיר מדין פירצה, וסגי לערב אחד אע"פ שאין החלון גבוה ד"ט, כיון שנפרץ למטה מ' טפחים למקום האסור לו (חזו"א סי' צו [לב] ס"ק יט, וכתב דלאו דוקא חלון אחד רחב יותר מ' אמות, אלא אפי' כשיש הרבה חלונות במשך י' אמות ואין בין חלון לחלון כמלוא חלון. ועי' צפנת פענח [כלאים עמ' 89 ובהשמטות שם עמ' 3], שלום יהודה [פלצינסקי סי' עג], קובץ הערות ומראה מקומות [תשנ"ח] ובביאורים שם סי' א).

(ע"ב) 'כותל שבין שתי חצרות' - סיכום הסוגיא וגפ"ת בס"ד.

י' טפחים		גובה הכותל רוחבו
ד' טפחים	פחות מד' טפחים	הדיו
מערבין שניים ואין מערבין אחד.		
אלו עולין מכאן ואוכלין ואלו עולין מכאן ואוכלין, אבל אין מורידין למטה ואין מעלין למעלה. לר' שמעון: למטה = לבתים, למעלה = מהבתים, אבל מהחצרות מותר. דגגות חצרות וקרפפות רשות אחת הן. לרבנן: למטה = אפי' לחצרות, למעלה = אפי' מהחצרות. ואע"ג דעכ"פ חצרות רשות אחת הן, מ"מ משום דאסרי אהדדי.	רבי יוחנן אלו מעלין מכאן ואוכלין ואלו מעלין מכאן ואוכלין, וה"ה מורדין. דמקום פטור הוא ובטל לכאן ולכאן. לר' שמעון: מעלין = מהבית, מורדין = מהבית (דמהחצר שרי אף ברחב ד"ט). לרבנן: מעלין = אפי' מהחצר, מורדין = אפי' מהחצר.	אור שתי רשויות שולטת בו, לא יזיז בו אפילו כמלוא נימה (דבטיל לגבי תרווייהו ואוסרין ב' החצירות זו על זו). וכיון דאיירי ברשויות דרבנן [דשניהם רה"ן] - עשו חיזוק לדבריהם ולא חשיב מקום פטור [וברה"י וכרמלית, שני תי בתוסי, ועי' במהדיר לר"ח הע' 30].

'לא יזיז בו אפילו מלוא נימה...' - דכיון ששתי רשויות שולטות בו, ממילא כל טפח וטפח חשיב כמוציא מחצר אחת ומכניס לחצר אחרת (אור זרוע סי' קעט יב, רבנו יהונתן הכהן מלוניל על הרי"ף כד ע"ב, ריטב"א, תוספות רבנו פרץ. ועי' גאון יעקב).

יש שדייקו מכאן, דפלוגתא דרב ורבי יוחנן היא רק לגבי פחות מד' אמות, אבל אי הוה רחב ד' אמות - גם רבי יוחנן מודה שאסור לטלטל על הכותל כלים ששבתו בבית (משמעות הריטב"א, רעק"א בדרוש וחידוש ובגליון הש"ס [שבת קל ע"ב]) ובתוספותיו על המשניות [ריש פרק כל גגות]. והחזון איש סי' קד [מ] ס"ק כא-כב חולק עליו דלא מצינו מי שיאסור להזיז כמלוא נימה כלים ששבתו בבית והנם בחצר שאינה מעורבת, וגם בטלטול ד' אמות אין מקור בגמ' לאסור, אלא שכתבו בשם הרשב"א בעבוה"ק שאסור, ולא נתגלה לן טעמו, ונראה דאין כן דעת כל הפוסקים שלא כתבו דין זה, ומה שדקדקו בלשון הרמב"ם אין הכרע, ואילו היה דעתו כן היה מבאר ומחלק בין כלים ששבתו בתוכו לכלי בית, ונראה דיש להקל במילי דעירוב. עכ"ד החזו"א. ובעיקר דברי הרשב"א הנ"ל עי' בביאור הלכה ריש סי' שעב דכתב דמשמעות רש"י ותוס' דלא כהרשב"א, אלא דכל שנמצאים כעת בחצר, אע"פ ששבתו בתוך הבית - מותר לטלטלם יותר מד' אמות בתוך החצר, ואין הברדל אם הוציאום מהבית דרך איסור או דרך היתר. ע"כ, עע"ש דמשמע דמסקנתו להקל. וע"ע בית מאיר סי' שמט סעי' ה, שפת אמת שבת שם, גאון יעקב, נתיבות שבת פכ"ט סעי' י הע' לב עמ' שכ-שכא, יד בנימין עמ' תקסו-תקסז, מאור למלך סי' לח, קובץ הערות ומראה מקומות [תשנ"ח] בביאורים סי' ב).

דף עז

'בא למעטו' - סיכום.

פחות מ' טפחים		גובה הכותל היכן
מלמעלה	מלמטה	

				מיעוט
ד' טפחים לרש"י: ד"ט אורן. לתוס': ד"ט על ד"ט.	פחות מד' טפחים	ד' טפחים לרש"י: ד"ט אורן. לתוס': ד"ט על ד"ט.	פחות מד' טפחים	רוחב המעוט
מותר להשתמש בכל הכותל	אין משתמש אלא כנגד המיעוט והקשו הראשונים הרי פרוץ במלואו לשאר הכותל האסור? ותירצו: א. המיעוט חשיב חורי רה"י (תור"פ). ב. הכותל אינו אסור אלא מחמת החצרות, ואליהן לא נפרץ (תור"פ). ג. הכותל חלוק מעצמו ואין נוה תשמישו (ריטב"א). ד. מקום המיעוט אינו רשות (לבוש). ה. כיון דהוי מקום פטור - אינו מקום חשוב (גאון יעקב).	מותר להשתמש בכל הכותל	לא מהני כלל	הדין
יותר מד' אמות		פחות מי' אמות		נפרץ הכותל
מערבין אחד ואין מערבין שניים		רצו - מערבין שניים, רצו - מערבין אחד.		

'כפה ספל...' - סיכום סוגית מה ממעט כותל ומה אינו ממעט (עד דף עח ע"ב, בצירוף דברי הראשונים על רוב הנושאים).

ספל

אם חיבר אותו באדמה עד כדי כך שצריכים מעדר וכדו' להוציאו - הוי מיעוט.
ואם חיבר אותו באדמה באופן שאפשר לשלפו, אע"פ שיש לו אוגנין המכוסים באדמה ובשעת הוצאת הספל יזיז האדמה - לא הוי מיעוט.

אבנים ולבנים וכל דבר שאינו כלי

ממעטין (משמעות הירושלמי אף בייחדן לכך בלבד, אך מסתברא מגמ' דידן דרק בקבעום).

סולם ששליבותיו פורחות (רש"י: כסולם שלנו, שלבים. תוס': סולם בצורת מדרגות שלנו).

אם יש בשליבה התחתונה ד' טפחים (רש"י: ברוחבה, ואורכה כל שהוא. תוס': רחבה ד"ט על ד"ט) או שאינה רחבה ד"ט אך השליבה העליונה רחבה ד' טפחים ואין בין שליבה לשליבה יותר מג' טפחים - ממעט.
ואם השליבה התחתונה והעליונה אינן רחבות ד' טפחים, ואפי' אם השליבה העליונה רחבה ד' טפחים אך יש בין שליבה לשליבה יותר מג' טפחים - אינו ממעט.

סולם המצרי

אינו ממעט, הואיל וקטן הוא ואין לו ד' חוקים - נוה ליטלו. אבל אם קבעוהו - ממעט, ואם יחדוהו לכך - בירושלמי מבואר שממעט, ומסתברא דגמ' דידן פליגא.

סולם הצורי

ממעט, הואיל וכבד הוא אין נוטלין אותו משם, ודמי לדבר שאינו ניטל בשבת [אבל אחר השבת יכולין ליטלו (רשב"א)].

סולמות שבבבל (רשב"ם: היינו סולם הצורי. תוספות: סוג אחר של סולם, דאין לו ד' חוקין).

רב יוסף אמר רב אושעיא: ממעט, דכובדן קובעתן.

רבי חייא: אינו ממעט.

ב' סולמות מזה ומזה

אם עובי הכותל ד' טפחים ורוחב הסולמות ד' טפחים כל אחד, או אם עובי הכותל פחות מד' טפחים אבל אין הסולמות רחוקין מזה לזה ג' טפחים - ממעט.

ואם עובי הכותל פחות מד"ט והסולמות רחוקין מזה לזה ג' טפחים, או שרוחב הסולמות פחות מד' טפחים כל אחד - אינו ממעט.

זיז ד"ט על ד"ט שבכותל

אם הכותל גבוה 19 טפחים - ממעט, אם הזיז בדיוק באמצע הכותל, שאין י' טפחים לא מעליו ולא מתחתיו.

אם הכותל גבוה 20 טפחים - צריכים שני זיזים למעטו (דלא סגי בזיז אחד ליותר מי' טפחים), ולא יהיו שני הזיזים זה מעל זה (רש"י: שיוכל לקבוע סולם שני מזה לזה. ריטב"א: שיוכלו לטפס מזה לזה).

סולם רחב פחות מד"ט המונח על זיז ד"ט על ד"ט שבכותל

אם הניח הסולם עליו - ממעט: ר"ה, רש"י, רמב"ם: את הכותל, דהוי רצף לזיז עד הקרקע, ויכולין לערב אחד.

ראב"ד, רשב"א, ריטב"א: את הזיז וגירע כוחו, וביטל המיעוט לכותל, ואין מערבין אלא שניים.

ואם הניח הסולם מצידו - אינו ממעט: רש"י, רמב"ם: את הכותל, דאדרבה הרחיב את הזיז, ולא נקרא שחיברו לקרקע, ואין מערבין אלא שניים.

ראב"ד, רשב"א, ריטב"א: את הזיז וגירע כוחו, וביטל המיעוט לכותל, ואין מערבין אלא דאדרבה הרחיב את הזיז, ולא נקרא שחיברו לקרקע.

סולם (צורת העמדתו)

רב: אף זקוף ממעט (ובפשטות כוונתו פְּשִׁיטִים אותו באמת זקוף, ואם לא ישים אותו זקוף צריך להאריך גובהו כדי שיגיע לראש הכותל או בפחות מטפח או בפחות מג"ט - לפי האמוראים דלהלן. אך איתא בגמ' דרב הונא בריה דרב יהושע סובר לפי רב דכיון דסולם זקוף ממעט - סגי בסולם בגובה שאם היו זוקפים אותו היה פחות מג"ט מראש הכותל, ואף שעכשו משפעים אותו ומתרחק ראשו מראש הכותל ביותר מג"ט. וכ"פ הטוש"ע סי' שעב סעי' יא).

רב יוסף, אביי: זקוף אינו ממעט (שאינו נוח לעליה), אלא ממעט רק אם הוא בשיפוע (ופירוטו בגמ' את חשבונות המידה, דלרש"י לכו"ע צריך להרחיק תחתית הסולם ד' טפחים מקרקעית הכותל, אלא שנחלקו האמוראים אם צריך להגיע ממש לראש הכותל, או שדי בטפח הסמוך לו, או שדי אף בפחות מג' טפחים הסמוכים לו [ועי' שפת אמת ביישוב קושיית התוס' על רש"י]. ולתוספות וריטב"א לכו"ע צריך להרחיק תחתית הסולם מקרקעית הכותל כשיעור צורך גובהו על הכותל, ונחלקו האמוראים כמש"כ רש"י [והעירו שגם לשיטת רש"י יכול להרחיק עד י' טפחים מקרקעית הכותל, וכ"כ רבנו חננאל]).

שמואל: ר"ה, תוספות, רשב"א - כשיטת רב יוסף ואביי דלעיל.

ראב"ד - מודה לרב מעיקר הדין שאף זקוף ממעט, אך כדי שיהיה נוח תשמישו צריך כשיטת רב יוסף ואביי.

ריטב"א - לענין שיוכלו לערב אחד בעינין שיהיה נוח תשמישו וכשיטת רב יוסף ואביי. ולענין למעט הכותל כדי להשתמש בו ס"ל כרב.

סולם וקשין

רש"י: אין בסולם רוחב ד"ט אלא בצירוף קשין משני הצדדין, ולכן -

אם הקשין מהצדדים והסולם באמצע - ממעט (דסתם עליית הרגל באמצע, ועולה טוב בסולם).

ואם הקשין באמצע וסולמות מהצדדים - אינו ממעט (דאין הקשין ראויין לעלית רגל).

רמב"ם, ראב"ד, רשב"א, ריטב"א, מאירי: המחיצה מקשין והסולם רחב ד"ט, ולכן -

אם גם חלק המחיצה שכנגד הסולם עשוי מקשין - אינו ממעט (דעכ"פ הסולם נשען על קשין ושם א"א לעלות עליהן).

ואם חלק המחיצה שכנגד הסולם עשוי אבן וכדו' - ממעט (דשם ראוי לעלות על הסולם, ושאר המחיצה של קשין לא איכפת לי, דמחיצה כשרה גם בקשין).

חקק בכותל צורת סולם

רש"י ותוס': חקק בכותל משני צידי סולם צר כדי להשלים רוחבו לד"ט - סגי בחקיקה עד י' טפחים (רש"י: פי' עד גובה עשרה טפחים מהקרקע, ואפי' הכותל גבוה יותר. וכתבו התוס' לשיטתו דדוקא אם עכ"פ הסולם ממשיך להגיע עד ראש הכותל ואפשר לעלות. ר"ת: עד גובה י' טפחים הסמוכים לראש הכותל).
ואם חקק בכותל לבדו רוחב ד' טפחים מדרגות - ממעט רק אם יחקוק כל גובה הכותל, דאין סולם הממשיך כדי שיוכל לעלות.

(למצריך לעיל סולם משופע דוקא, איירי הכא בכותל עבה וכדו' שחקק ג"כ בצורה משופעת).

ריטב"א: לא היה הסולם גבוה עד ראש הכותל, וחקק בכותל מאיפה שנגמר הסולם - סגי בחקיקה עד גובה י' טפחים פחות מראש הכותל (דלא מסתבר כפי' רש"י ותוס', דהרי אף בסולם זקוף לא יצטרף יפה חקק הכותל לסולם, וכ"ש בסולם משופע).

ואם חקק בכותל לבדו רוחב ד' טפחים מדרגות - ממעט רק אם יחקוק כל גובה הכותל, דאין סולם הממשיך כדי שיוכל לעלות.

ר"ה ורמב"ם: פי' הסוגיא לגבי פורץ בכותל פירצה כדי לערב אחד, דאם ממשיך פירצה קיימת - סגי שיפרוץ עד גובה י', ואם פורץ מתחילה - צריך לפרוץ מלוא קומתו (ועי' מגיד משנה שם, תורת חיים, גאון יעקב, קרן אורה [שכתב: והוא פירוש נפלא ולא נתבאר טעם הדבר]).

סמך על אילן בתור טולם

ספק בגמ', דיתכן דאינו ממעט (אפי' לרבי שסובר דלגבי קנית שביתה לעירובי תחומין מהני בדבר שהוא משום שבות, משום דלא גזרו עליו בין השמשות - אבל כאן אולי לא נחשב לפתח כל עוד אינו ראוי לשימוש במשך כל השבת) ויתכן דממעט (דנחשב פתח, רק יש לנו מניעה צדדית לאיסור העלייה על הסולם, כאילו אריה רובץ שם ומפריע לנו לעלות).

ואם תמצא לומר דאילן ממעט, עוד יש להסתפק אם אילן אשרה ממעט, דיתכן שממעט (ואפי' לרבי יהודה דאמר [לחד מ"ד] דמותר לקנות בית באיסורי הנאה, היינו דוקא בעירובי תחומין שאין מערבין אלא לדבר מצוה ומצוות לאו ליהנות ניתנו, אבל הכא לגבי עירובי חצרות דמערבין גם לדבר הרשות - הרי נהנה ביצירת פתח זה שייחשב לעירוב, שהרי ניחא ליה דלינטר] ויתכן שאינו ממעט (דאינו אלא כאריה רובץ עליו, וכדלעיל).

[וא"ת אשרה כתותי מיכתת שיעוריה? וי"ל דעכ"פ כיון דראוי לעלות בו אי לאו איסוריה - חשיב פתח (תוס' להלן פ ע"ב). א"נ, איירי הכא באשרה של גוי שיש לה ביטול (רשב"א וריטב"א), ועי' קרן אורה].

ונחלקו בגמרא לפשוט הספק, ג' שיטות:

א. אילן מותר ואשירה אסור (דשייך טעם אריה רובץ עליו רק כשחזי בימות החול, אבל באשירה ניחא ליה דלינטר). וכ"פ הרמב"ם פ"ג מהל' עירובין ה"ח, ריטב"א.

ב. אילן אסור (שאיסור שבת גורם לו) ואשירה מותר (שאיסור דבר אחר גורם לו). וכ"פ רבנו חננאל, ראב"ד ורא"ש.

ג. אילן פלוגתא דרבי ורבנן, אשירה פלוגתא דר' יהודה ורבנן [דשוה בדיוק לעירובי חצרות]. וא"כ יש לפסוק בשניהם לקולא, וכ"כ הרשב"א מעיקר הדין אלא שנראה להחמיר באילן.

איצטבא

אם יש בה ד' טפחים (רש"י: ברוחבה, ובאורכה כל שהוא. תוס': רוחבה ד"ט על ד"ט. אמנם בגובהה סגי בכל שהוא, כל שנתמעט הכותל עי"ז מי' טפחים) - מועילה להשתמש בכל הכותל (ודוקא חיברה לקרקע או שהיא כבדה באופן שאין רגילין לטלטלה), אבל לא נחשב כפתח לערב כאחד (כ"כ הטור, והב"י תמה עליו, ובכ"ז פסק כן בשו"ע [שעב ט], ועי' בביאור הלכה שדעת ר"ה"פ להקל, ובשעה"ד יש לסמוך להקל גם לענין עירוב כאחד. ואם יעשה איצטבא גם בצד השני - יאסרו זע"ז להשתמש בכותל, כי רשות שניהן שולטת בו), עד שיגיע לראש הכותל.

ואם אין בה ד"ט על ד"ט - אינה מועילה אפי' להשתמש כנגדה.

איצטבא ע"ג איצטבא

אם אין אויר בין העליונה לתחתונה, או שיש אויר בין העליונה לתחתונה אבל יש בתחתונה ד"ט על ד"ט, או שאין בתחתונה כן אלא רק בעליונה ואין ביניהן ג' טפחים - ממעט.

ואם יש אויר בין העליונה לתחתונה יותר מג' טפחים ואין בתחתונה ד"ט על ד"ט - אינו ממעט (כן משמעות הסוגיא לפרש"י ותוס', אך ברשב"א וריטב"א כתבו דאף כשיש ביניהן יותר מג"ט, אם יש בעליונה ד"ט על ד"ט - מהני. וכן נראה ג"כ דעת הרמב"ם פ"ג מהל' עירובין ה"ה, ועי' במגיד משנה. ועי' בביאור הלכה [סי' שעב סעי' יא ד"ה ואין] דהביאם, ושכן ג"כ משמעות רבנו חננאל ואור זרוע והראב"ד, וצ"ע למעשה. עכ"ד).

דקלים שבבבל

ממעטין, דכובדן קובעתן (ואע"פ שדבר הניטל הן מבחינת הדין, שהרי ראויין למושב).

(ע"ב) 'סולם... - משמע כאן שסולם מותר בטלטול, והקשו הראשונים מהגמ' (ביצה ט ע"ב) דאיתא שם דסולם של עליה אסור לטלטל. ותירצו כמה תירוצים:

א. הכא איירי בסולם של שובך, דהתירה הגמ' שם לטלטל משום דשובכו מוכיח עליו (תוספות ב'ודוחק').

ב. הכא אזלא כמאן דפליג התם וס"ל דלא אסרו אלא ברה"ר (תוספות ב'ואין נראה', כי ליכא הלכתא הכי, אלא הלכתא כרב דאפי' בחדרי חדרים אסור).

ג. הכא איירי בסולמות קטנים של בית, שדרך לטלטל מזוית לזוית, ולא דמי לסולמות של עליה שהם גדולים וחזו להטיח בהן גגו (תוספות בשם ר"ת, רשב"א וריטב"א בשמו [ושהם נכונים יותר]).

ד. הכא איירי בשבת וברה"י, כיון דאסור לטלטלו ברה"ר. והתם איירי ביו"ט שמוליך הסולם ברה"ר ורואין אותו ואומרים להטיח גגו הוא צריך, ואסור משום מראית העין אף בחדרי חדרים (תוספות בשם הר"ר אברהם, ריטב"א בשמו, רשב"א בשם רבנו אפרים).

ה. ??? (עי' רבנו חננאל, רשב"א בשמו ובשם הראב"ד, ריטב"א בשם יש שפירשו).

ו. ??? (בדי השלחן) (וע"ע טוב"י ושו"ע ונו"כ סי' תקיח סעי' ד).

דף עח

עי' לעיל עז ע"א בביאור המשך הסוגיא שכאן עד להלן ע"ב.